

ΑΘΗΝΑΪΚΑΙ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

Η ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ ΜΑΣ ΓΛΩΣΣΑ

Αγαπητοί μου,

ΛΑΒΑ ένα γράμμα. Ο φίλος μας Φουτουριστής μου τ'όσπειλε μόλις διάβασε την 'Επιστολή μου στο 10ο φύλλο γιά τή γλώσσα. Όλα εκείνα που λέω και, τ'α παραδέχεται γιατί είναι κι αυτός δημοτικιστής. Αγαπ'α και προτιμ'α τή Δημοτική, πιστεύει πως αυτή περισσότερο μαρτυρεί τήν καταγωγή μας και συμφωνεί πως δ'εν είχαν άδικο οι ξένοι που μ'ας κορόιδευαν—δταν είχαμε γιά λογοτεχνική γλώσσα τήν Καθαρεύουσα,—γλώσσα φτιαστή που δ'ελληνικός λαός ούτε τή μιλούσε ούτε καλά-καλά τήν καταλάβαινε. Άλλά έχει και μιάν άπορία δ' Φουτουριστής, ή ν'α π'ω καλύτερα, μιάν αντίρρηση: Τί θ'έλεγαν, ρωτ'α, οι ξένοι, αν μάθαιναν πως τό ίδιο δ' λαός μας δ'ε μιλά και δ'εν καταλαβαίνει τή Δημοτική, όπως τήν κατάντησαν αυτοί που τή γράφουν, και πως πάλι έχουμε γιά λογοτεχνική γλώσσα ένα τεχνητό κατασκευάσμα, που ούτε στο στόμα υπάρχει ούτε στο νοῦ φτάνει τοῦ λαοῦ;

«Είναι ή εκφυλισμένη Δημοτική,—έξακολουθεί δ' Φουτουριστής,—ή γλώσσα που μεταχειρίζονται σήμερα οι περισσότεροι λογοτέχνες, μ'α που έμεις που τή διαδίδουμε, δ'εν τήν καταλαβαίνουμε. Ορίστε, εγώ δ'εν ξέρω τί θ'α π'η διαφεντεύω, ούτε αναπάντεχο, ούτε άφραστη όμορφιά, ούτε δ'ξου!» Κι' άραδιάζει ακόμα γι' ακατάληπτα τά: *θυμητικό, κλινάρι, ακαταλαβίστικο, πατριδοχαρη, πνέμα*. «Σ'έσους αποτάθηκα, προσθέτει, δ'εν τις ήξεραν ούτε εγώ άκουσα ποτέ μου να τις λέγα κανένας. Και ρωτ'ω: Αυτοί που τις γράφουν, δ'εν μ'ας λένε που τις βρήκανε, που τις άκούσανε;... Πουθενά! Η γλώσσα αυτή είναι κατασκευάσμα δικό τους, γλώσσα τεχνητή, νεκρή, που μόνο στα βιβλία τους υπάρχει. Κι' έτσι καταλήγουμε στον ίδιο παρονομαστή με τήν Καθαρεύουσα. Οι ξένοι πάλι δ'εν μ'ας γελούν;»

Κι' ακολουθεί ένα ύστερόγραφο. Τό αντιγράφω κι' αυτό, γιατί θ'α μ'ας χρειαστή: «Χθές στο Έθνικό Θέατρο είδα τόν Πειρασμό σ. Δέ βρισκω λόγια να σ'ας εκφράσω τό θαυμασμό μου. Δεχθήτε τά ταπεινά μου συγχαρητήρια».

Γιά να δείξω τώρα στο Φουτουριστή τήν πλάνη του,—μιά πλάνη άλλως του που τήν έχουν πολλοί, πάμπολλοι σήμερα,—θ'α πάρω πρώτα μιά-μιά τις λέξεις που κατηγορεί ως ακατάληπτες: Διαφεντεύω=γνησιότατη δημοτική λέξη, που τήν άπαντούμε σ'ε χίλια λαϊκά τραγούδια και παραμύθια, που ακόμα τή μεταχειρίζεται δ' λαός

και που σημαίνει παντού βοηθώ, νουίζομαι, προστατεύω. Ο Φουτουριστής έπρεπε σ'αν Έλληνας να τήν ξέρη. Γιά τήν άγνοιά του, όπως δ'ήποτε, ή φτωχή λέξη δ'εν φταίει κι' ούτε βέβαια αυτοί που τή μεταχειρίζονται. Αναπάντεχο = άπροσδόκητο, από τό παντέχο = περιανθώ, προσδοκώ. Ίσχύουν τά ίδια που είπα και γιά τό διαφεντεύω.

Ακολουθεί μιά φράση: «Άφραστη όμορφιά». Άλλά δ'εν πιστεύω ν'αναι τόσο δυσκολονόητη: Όμορφιά θ'α π'η όμορφιά. Άφραστη πάλι θ'α π'η άνέφραστη, άπερίγραπτη, υπερβολική, μεγάλη. Τό νόημα λοιπόν βγαίνει καλά, γιατί μου φαίνεται πως υπάρχουν στον κόσμο και τέτοιες όμορφίες. Ένα μόνο θ'α μπορούσε κανείς να ρωτήση: Τό επίθετο άφραστος είναι καθαυτό δημοτικό; Τό άφραστος ναί, αλλά γιά τό άφραστος άμυιβάλλω. Όπως δ'ήποτε, μ'α άρχαία λέξη στέκεται και στη γραφομένη Δημοτική α', δταν έννοηται εύκολα από τή ρίζα της και β', δταν της πηγαινή ή δημοτική κατάληξη. Τό άφραστη εκπληρώνει και τούς δυο δρους.

Όξου=ξω, έξω. Ο τύπος είναι δημοτικώτατος, (δπως τό κάτω, πάνω, χάρη) κι' όλοι τόν μεταχειρίζονται στο άστελο ή στο θυμωμένο επίφώνημα: «Όξου!». Παραδείγματος χάρη δταν διδύχουν σκύλο. Άδύνατο να πιστέψω πως αν δ' Φουτουριστής έβλεπε σ' ένα βιβλίο με ζωντανό διάλογο τή φράση: «Και κλώτσησε τό σκύλο φωνάζοντας:—Όξου!» δ'εν θ'α καταλάβαινε τή λέξη. Φυσικά, λέμε και ξω, λέμε και έξω. Άλλά κατά τήν περίσταση και κατά τόν άνθρωπο που μιλάει. Όποτε ένας λογοτέχνης της Δημοτικής μπορεί εξαίρετα να μεταχειρισθ'η και τούς τρεις τύπους, καθένα και που ταιριάζει.

Θυμητικό.—Λόγο τιμής δ' Φουτουριστής δ'εν καταλαβαίνει ούτε τό θυμητικό και κανένας άπ' έσους ρώτησε δ'εν ήξερε να τοῦ τό εξηγήση; Άδύνατο! Τίποτε ελληνικώτερο από τό θυμούμαι, τό θυμίζω και τήν κατάληξη εκός. Μόνο που ή λέξη αυτή όπως και πολλές άλλες, έχει δυο σημασίες: σημαίνει πρώτα τή μνήμη, δηλαδή τήν ιδιότητα τοῦ νοῦ να θυμάται, («δ'εν έχεις καλό θυμητικό» λένε) και δεύτερο τό πράγμα που μ'ας θυμίζει κάτι τί, τό ενθύμιο όπως τό λένε άλλοιότιμα, (γαλλικά souvenir.) Και μ' αυτή τή σημασία, εν' από τά χαριτωμένα ποιηματάκια τοῦ μεγάλου Μαρκορά επιγράφεται «Θυμητικό». Μπορεί κανείς, τό επιτρέπεται να μ'ην τό ξέρη; Κι' επειδή δ' Α ή δ' Β δ'εν τό ξέρει, είναι τάχα υποχρεωμένος δ' συγγραφέας να μεταχειρισθ'η τό λιγώτερο δημοτικό ενθύμιο ή τό γαλλικό σουβνίρ, σ'α γνωστότερο σ'α... καλά σπία; Όχι, όχι! Μόνο δ' Α κι' δ' Β, σ'αν Έλληνας, χρωστοῦν να μάθουν

τό θυμητικό. Σπουδάζεται κι' ή μητρική Κλινάρι—δταν ξέρη κανείς τό κλινάρι, δ'εν μπορεί να μ'ην καταλαβαίνη και τό κλινάρι. Η λέξη είναι γνήσια δημοτική και πολλοί άπ' τούς δόκιμους ποιητές μας τή μεταχειρίζονται. Άς π'α ή λοιπόν κι' αυτή μαζί με τό θυμητικό.—Ακαταλαβίστικο. Είναι ίσως ή μόνη λέξη που κι' εγώ θ'α τή σημείωνα, όχι σ'αν... ακαταλαβίστικη.—Θέ μου, και ποιός δ'εν τήν καταλαβαίνει;—άλλά σ'αν άδόκιμη κι' ακαλασθητή. Κανένας λογοτέχνης με γούστο δ'εν πιστεύω να τή μεταχειρίστηκε ποτέ. Έκτός αν τήκανε κάποτε ξεπίτνηδες, γι' άστελο, γιά σάτιρα. Είδεμή στο σοβαρό λόγο οι λέξεις ακατάληπτο κι' ακατανόητο ταιριάζουν πολύ καλά κι' έννοούνται πολύ εύκολα.

Γιά τό πατριδοχαρη όμως, δ' Φουτουριστής έχει κάποιον δικιο. Κι' εγώ δ'εν ξέρω καλά-καλά τί σημαίνει. Ήξάπαντος δ'εν είναι λέξη δημοτική αλλά «δημοτικοφανής», φτιασμένη δηλαδή από τό συγγραφέα όπως θ'α τήν έφτιαξε κι' ό λαός αν βρισκόταν στην ανάγκη να τή φτιάση: Να εκφράση δηλαδή ή κάτι που κάνει τήν πατρίδα να χαίρεται ή κάποιον που χαίρεται γιά τήν πατρίδα. Γιατί κάτι τέτοιο βέβαια θ'α σημαίνει. Η αλήθεια είναι πως παρόμοια σύνθετα ένας συγγραφέας έχει τό δικαίωμα να φτιάνη και να μεταχειρίζεται, γιατί έτσι πλουτίζεται ή ποιητική γλώσσα. Άδιάφορο αν στην αρχή τό νόημά τους είναι κάπως άόριστο, διφορούμενο ή, αν δ'εν τό καταλαβαίνη κανείς παρ' από τά «συμφραζόμενα». Τέτοιο είναι και τό πολεμώραχη και πολλά άλλα σύνθετα τοῦ Σολωμού, τοῦ Βαλλαωρίτη, τοῦ Παλαμά κι' άλλων ποιητών μας.

Μένει ή λέξη πνέμα ή πνεύμα. Ο Φουτουριστής δ'εν τήν ξέρει... Μ'α τότε λοιπόν δ'ε θ'α ξέρη ούτε τό ψέμα ή ψέμμα, που μ'α τήν αλήθεια δ'εν τό πιστεύω! Φτιαστή λέξη; Κάθε άλλο! Ο Έλληνικός Λαός που είχαμε τό ψέμμα ψέμμα, είχαμε και τό πνεύμα-πνεύμα. «Ψέμμα» μάλιστα δ'ε λέει ποτέ. Άν λέη όμως κάποτε και «πνεύμα», είναι γιατί τό συνήθισε από τήν Έκκλησία και τό σέβεται γιατί είναι και... άγιο.

Έδω τελειώνουν οι «ακαταλαβίστικες» λέξεις τοῦ Φουτουριστή. Στο ερχόμενο θ'α βγάλουμε τό συμπέρασμα' ή καλύτερα, θ'α εξετάσουμε πόσο είναι όρθό τό συμπέρασμα τοῦ Φουτουριστή, πως ή γλώσσα που γράφουν σήμερα οι λογοτέχνες, είναι Δημοτική εκφυλισμένη, ακατάληπτη, άμίλητη, νεκρή...

Σας αποδέχομαι ΦΑΙΔΩΝ